

SLOVENSKI GOSPODAR.

List ljudstvu v poduk.

Izhaja vsak četrtek.

List velja s poštnino vred in v Mariboru s pošiljanjem na dom za celo leto 3 gld., za pol leta 1 gld. 60 kr. za četr leta 80 kr. — Naročnina se pošilja opravištvu. — Ustanovniki in deležniki tiskovni društva dobivajo list brez posebne naročnine.

Posamezne liste prodava knjigar Novak na velikem trgu po 5 kr. — Rokopisi se ne vračajo, neplačani listi ne sprejemajo. — Za oznanila se plačuje od navadne vrstice, če se natisne enkrat, 8 kr., dvakrat 12 kr., trikrat 16 kr., in vsakokrat za kolok 30 kr.

O preuredbi srenjskih zadev.

III.

Razen srenjskih poslov spadajočih v izročeno področje, o katerem smo zadnjič govorili, imajo srenje tudi in scer obilno poslov samovlastnega področja (selbstständiger Wirkungskreis.) Srenjska postava (§. 24.) prepušča srenjam gospodarstvo s srenjskim premoženjem in njenimi zavodi kakor tudi vse one stvari, ktere zadevajo svezo s srenjo. Vrh tega pa imajo srenje tudi srenjsko policijo, ktera obsega varnost ljudi in njih imetka, trgovino, zdravstvene (sanitarne) in нравstvene zadeve, družinske in delalske razmere, stavbarstvo in skrb zastran ognja. V ta namen bi naj srenje tudi izvrševale postave v prid srenjske policiji izdane, kakor postavo zastran staveb in požarov, postavo gledé polja in zemljišč, gledé škodljivega mrčesa, cest in rek itd.

Ker se pa policija brez kazenske oblasti izvrševati ne da, je tudi ta srenjam podeljena. Razen prej omenjenih, srenjsko policijo zadevajočih postav in ukazov, je še premnogo drugih, kterih srenjski predstojniki navadno nimajo in ne poznajo in tudi iskati ne morejo, da bi jih študirali, za kar tudi kmetovalec časa nima; in vendar se od njih tirja, da vse to izvršujejo in scer skupaj z dvema srenjskima svetovalcema, po ktera toraj župan vsakokrat poslati mora. Preden se pa kaj veljavno sklene, treba pravnice obravnave s pismeno ali protokolarično preiskavo. To pa ni kar si bodi; k temu treba več prostega časa, veliko več samostalnosti in veljave, kakor je po navadi srenjski predstojniki imajo, naj so že kmetskega ali purgarskega stanü. V tacih okolščinah ne more drugače biti kakor da srenjski predstojnik desetkrat kesneje in težje dela, kakor pa urednik, ki postave pozna in je tega poslovanja že vajen.

Je že srenjsko uredovanje pri tolikih poslih in skoro brezštevilnih postavnih določbah težavno povsod, so težave za slovenske predstojnike še stokrat večje, ker njih ogromna večina v nemščini ni toliko izurjena, da bi mogli nemško besedo gladko čitati in jo umeti, slovenske besede pa tudi premnogi ne umejo, ker se je v šolah učili niso in ker je nemško uredovanje na poti, da se slovenski pravdoznanski izrazi ali oznamki pri nas ne morejo udomačiti.

Poglejmo dalje srenjsko uredovanje. Vsak odlok in vsaka razsodba se mora spisati in dotičnemu izročiti, da zamore, ako ga je volja, proti temu spoznanju se pritožiti. Pritožbe zoper srenjske razsodbe se godé pogostoma; le da pritoživec kakor tudi srenjski predstojnik mnogo krat ne vesta, kam da se naj pritožba pošlje, ko imamo toliko oblastnij. — Je komu kazen bila naložena, gre pritožba do politične gospôske (okr. glavarstva); je razsodba kaj druga odločila, se gre najpred pritožiti pri srenjskem odboru, kteri pa navadno o tej zadevi ravno tako malo umé kakor srenjski predstojnik sam. Proti razsodbi srenjskega odbora se je pritožiti pri deželnem odboru, v mnogih slučajih pa zopet ne naravnoč pri njem, marveč popred še pri okrajnem zastopu, in potem še le pri deželnem odboru.

Vsakdo ve, kako težko da je srenjske odbornike k seji dobiti. Čem večja je pa srenja, tem večkrat je tudi treba srenjske odbornike k seji sklicati, ker so tudi pritožbe v večih srenjah bolj pogosto. Kdo bi se toraj čudil, da je ljudstvo nevoljno in na glas godrnja, ker je vsa srenjska uprava tako zamotana in neukretna. Kako zamorejo srenje same, posebno obširne srenje, policijsko upravo izdatno izvrševati?

Pri političnih in sodnijskih gospôsках obravnujejo posamezni uradniki veliko važnejše stvari; za obravnavanje manjših, srenjo zadevajočih reči

se pa tirja skupščina obstoječa iz mnogo udov, in to takošnih, kateri navadno, posebno v večih srenjah, dalječ saksebi bivajo, pri svojih mnogovrstnih opravkih se malokedaj shajati vtegnejo. Kako bi se v tacih razmerah policija ročno in vspešno zvrševati mogla? Torej se tudi o marsikateri malo važnej stvari leta in leta dni okoli pisari, ter hodijo pogosto službina pisma od Poncija do Pilata, od oblastnije do oblastnije, preden se prava, pristojna zadene. In če je že po dolgem čaknji, po mnogih stroških do tega prišlo, da se je stvar rešila, nima po navadi srenja dovoljnih pripomočkov, razsodbo zvršiti, marveč je primorana, za zvrševanje zopet politično gospôsko prositi, če hoče kaj opraviti. Zgodilo se je pa že mnogokrat, da je politična gospôška svojo pripomoč odrekla, češ da je srenja vsled postave v teh rečeh — samovlastna! In tako visi vsa srenjska samovlast v zraku.

Cerkvene zadeve.

Zgodovina lavantinske škofije.

II. Na Štorskem

imela je labodska vladikovina v 17. stoletju nasleduje župnije, prištete osmim na Koroškem:

9. Župnija sv. Margarete na Muti s podružnicami: a) sv. Petra, b) sv. Janeza pod Mutoj, c) ss. Primoža in Felicijana in d) sv. Jerneja. — 10. Samostan puščavnikov sv. Avguščina na Muti. — 11. Samostan dominikanskih nun v Marbegu. — 12. Župnija sv. Mihaela v Marbegu s podružnicami: a) sv. Martina na Ledini (in Egarten), b) sv. Ila v Vižingi, c) sv. Lenarta na Ravenem, d) ss. Šimona in Jude v Pernicah in e) sv. Jakoba v Soboti. — 13. Župnija Marije device v Brezji (Fresen) s podružnico sv. Ožbalda za Dravo. — 14. Župnija sv. Jurja na Remšniku in nje podružnici: sv. Katarine v Kopli in sv. Pongraca na Vrhu. — 15. Župnija sv. Florjana za Laznico s podružnico sv. Urha. Tamošnji župnik je bil komisar za vse sledeče nad Radolno ležeče lavantinske duhovnije: 16. Župnija sv. Janeza v Labodovcu (Schwanberg) s podružnico sv. Ane na Gori in s kapelo sv. Jožefa v labodovskem gradu. — 17. Župnija sv. Ila v Holeneku s podružnico sv. Bolfganga na Gori. — 18. Vikarija vsih Svetnikov v Lonču (Landsberg) s kapelico sv. Lovrenca v lončkem gradu. — 19. Župnija Marije device na Ojstriči s podružnico sv. Miklavža v Trahütten. — 20. Župnija sv. Jakoba v Freilandu s podružnico sv. Ožbalda. — 21. Župnija sv. Jerneja v Gamsu. — 22. Župnija sv. Andraša v Suselji (Sausal). — 23. Župnija sv. Mihaela v Glinici (Kleinstätten) in nje podružnici: sv. Martina v sulmski dolini in sv. Jurja v Krčovini (in Gereuth). — 24. Župnija sv. Urbana v Altenmarktu s

podružnico sv. Ane v Beli (in der Wiel). — 25. Župnija sv. Ane v Suselji.

To so vse župnije in cerkve nekdanje lavantinske vladikovine. Ležale so vse okoli labodskih planin, deloma po njih panogah.

V teh razmerah je ostala lavantinska škofija do leta 1786. V tem letu je pa cesar Jožef II. kakor druge škofije, tako tudi lavantinsko na novo omejil. Po njegovi določbi je tačas lavantinska škofija vse svoje nad Dravo ležeče štirske župnije in cerkve oddala sekovski škofiji, je pa mesto njih prejela na Koroškem ves velikovski okraj, na Štorskem pa celjski okraj. — Tako na novo omejena lavantinska vladikovina je segala gori blizo Judenburga in Celovca, doli pa blizo Zagreba, in je razdeljena bila na 20 dekanij. Te dekanije so bile: na Koroškem: 1. šent-lenartska, 2. wolfsberška, 3. šent-andraška, 4. velikovska, 5. doberlovaška in 6. pliberška; na Štorskem: 7. vuzeniška, 8. starotrška, 9. bistriška, 10. konjiška, 11. škalska, 12. gornogradska, 13. braslovška, 14. novocerkovška, 15. celjska, 16. laška, 17. šmarska, 18. rogačka, 19. kozjska in 20. videmska.

Štela je škofija 210 duhovnij in 320.000 duš, med kojimi je bilo 50.000 Nemcev, ki so naseljeni bili v lavantinski dolini, za Labodo od Reichenfelsa do labodske župnije. Vsi ostali prebivalci (270.000 duš) so bili slovenske narodnosti.

(Dalje sledi.)

Gospodarske stvari.

O vinstvu,

ali kako se vino v kleti oskrbuje.

(Spisal Franjo Jančar.)

Pretakanje.

Kaj se vidi v moštu?

Že smo poprej vidili, koliko nesnage pride v mošt, kder se grozdje v kadi tlači in zgoraj stoječi mošt koj v škafe pôlje in v sode nosi. Ne vidi se pa toliko nesnage, ako se grozdje na tlačilnici tlači, čeravno se tu tudi mnogo gnjusnega v moštu znajde, ki s tlačilnice v kad teče; le v majhnih, gostih podobah je. To se z očmi lahko vidi. Vzemimo čašo z moštom 5 — 8 dni starim napolnjeno, ko namreč že bolj mirno vre, ter le še bolj lahkeje reči in stvarce v njem plavajo in se vzdigujejo. Blato ali stanjšana zemlja, ki je večkrat o deževnem vremenu na grozdju, nekteri mehuljini kosčeki, peške itd., so se že na dnu vsedli. Vidili pa bomo drobce od stlačenega grozdnega mesa, proge še ne razkrojenega grozdnega sladkorja itd., kar dela, da je mošt gost; inace bi že čisto vino bilo. Dalje se zapazi v moštu pogostoma kaki mrčes ali nja deli, še celó črvi v vinskih jagodah zdruzgani bistremu očesu ne uidejo itd.